

¶ Dialogus Primus

Volens igitur hō ad seipm introire pmo p̄sideret rerū creatarū ordinē inter se. **S**cdo p̄paret hoīem ad ceteras res penes cōuenientiā et dīnam earundē. **T**ertio p̄ hanc compationem ascendat hō ad seipm. et a seipō ad oīm conditorē deū. **T**u igitur mi dominice si cupis in hīs q̄ dicturus sum p̄ficere hanc scalā diligenter aspicio **Dominicus.** **E**n p̄paro tibi cordis oculos. tu mihi hanc scalā ocius expone. **¶ Finit ylagogicū.**

Hic incipit scala nature per quā
homo scandit ad semetipsum **¶ Capitulū primum.**

Raymūdus. **D**isputatōis igitur nostre hoc sit exordium. **E**ntiū: quedā sunt que hñt esse tm̄. sunt que hñt esse et viuere. sunt que hñt esse viuere et sentire. sunt postremo q̄ habēt esse viuere sentire et intelligere. **H**ec est scala nature que oē in se ens manifeste p̄plectit̄. **Dominicus.** **V**ideo scalā istā. sed quorsum p̄ eam me iubes ascendere. **Raymūdus.** **D**icā tibi sed expecta parump̄ donec hos scale gradus q̄ternos in suas p̄tes breui sermone distinxero. **Dominicus.** **E**n sisto pedē tu vero p̄gredere. **Raymūdus.** **E**arū rez que habēt esse tm̄ multiformis dīna est. **N**ā etsi in hoc vno pueniant q̄ hñt esse recipiūt tm̄ hoc esse: ista quidē clariū: ista vero obscuriū. **I**n ter elemēta em̄ aqua dignior est terra. et ignis supra aquā et aerem multo p̄clarior. **I**ste gradus p̄plectit̄ cuncta que generātur in visceribz terre. vt sunt mineralia et metalla om̄ia. argentū viuū. plumbū. ferzū. cupzū. stannū. argentū. et aurū. **Q**uid autem horum sit altero p̄stantius facile est aduertere. **I**n hoc gradu est lasurium quod aurum precio superat. sulphur. salpētra. salgēma et cūcti lapides p̄ciosi: vt sunt carbūculus. hiacinthus. smaragdus. ametistus. thopasius. corallus **H**ij oēs magni sunt p̄cij: magne pulcritudinis et v̄tutis. **I**n hoc p̄terea ḡdu sunt oēs celi: om̄ia corpa celestia: oēs sphere: sidera: et septēna planetaz lumina. **A**rtificialia quoqz ad istū referunt̄ gradū: que etsi inter se de nobilitate p̄pugnent: in hoc tm̄ cūcta cōueniūt q̄ esse tm̄ hñt et nō viuere. **Dominicus.** **C**ū voluptate te capio disputantē: verū ad scdm gradū p̄ficiscere. **Raymūdus.** **I**n secūdo gradu sunt illa oīa que solū hñt esse et viuere

Capitulum Primum

re. cuiusmodi sunt omnes plante: arbores et herbe. **H**e nempe vitam suam oculis nostris insinuāt: dū videmus eas sursum deorsum: an et retro ad dexteram sinistramque moueri. **A**ttrahunt e terra suam unde se nutriunt alimentum: crescunt: augmentantur. et flores. frondes. fructus. seminaque producant. **H**abent enim intra se virtutem quandam qua facile ista perficiant. **S**ub isto gradu innumerabiles ponuntur arborum et herbarum species: quarum inter se fructus. sapor. odor. virtutes. coloresque longissime separantur. **O**mnibus una viuendi ratio: sed nobilitas dignitasque non una.

Dominicus **S**i fuerit quispiam qui digne aduertere: facile que dicis aspiciet. **R**aymundus. **P**orro in tertio gradu animata cuncta recipimus: quibus esse et vivere et sentire indultum est. **A**d sensum enim visus requiritur et auditus: gustus: odoratus et tactus. **A**d istum gradum referuntur cuncta que moventur in terris vel in aquis. vel que in liquido aere puolitant. **C**onsidera nunc rogo quanta sit inter quadrupedes: pisces: volucresque distantia. **N**am sicut genus a genere: ita et a speciebus species separantur. **I**n animalibus autem tres gradus inuenies. **S**unt enim quedam que habent sensum tactus: sed neque auditum habent neque memoriam. ut sunt cochilia et minuta animalia arborum et herbarum affixa radicibus. **E**t iste primus est atque infimus gradus. **H**ec animalia quia memoria non habent ideo nullam habent prudentiam: nec se de loco ad locum possunt promouere. **Q**uedam vero sensum habent tactus et memoriam: sed auditum priuant: ut sunt formice et huiusce generis animalia: quibus memoria est et prudentia et motus localis. congregant enim in cibum frumentorum grana ne hiemis tempore fame pereant. **E**t hec animalia sunt primis nobiliora: cum illa sint plantis propinquissima. **Q**uedam preterea sunt que habent sensum tactus: memoriam: et auditum: ut perfecta queque animalia cuiusmodi est canis: bos: leo: capra. **E**t iste est tertius animalium gradus. qui ideo est duobus primis nobilior: quia a plantis est multo distantior. **N**unc si placet hos quos tibi nature gradus constitui ocuis ascende. et in quod sublime te culmen promouerim facile deprehendes.

Dominicus. **E**cce ut iussisti conscendi. et quartum huius scale gradum quem tu nondum persequutus es celeri calco pede. **N**am in quarto gradu incipimus: hoc est hominem constituo.

*Nota hic tri/
plicem animalium
differentiam.*

Dialogus Primus

cui preter viuere et sentire subest etiam intelligere: discernere velle et nolle libere. Solo enim libero arbitrio ascendit homo supra cetera animantia: qui potest iudicare: ratiocinari et suscipibilis fieri experientie. artis. scientie. atque doctrine. Hoc modo completa cum suis gradibus nature scala conficitur. **Raymundus.** Recte tu quidem. Nunc vero in summum huius scale cacumen constitutus oculos queso vndique circūfer. et intusissimo corde considera quam habeat homo cum rebus se inferioribus conuenientiam et quam teneat discrepantiam. **Dominicus.** En facio quod hortaris. tu tamen quo respiciendus sit ostendito.

Quo homo cum rebus se inferioribus conueniat.

Capitulum secundum

Raymundus. Si vigilantem oculo consideres quam conuenientiam habet homo cum rebus trium inferiorum graduum naturam et dignitatem hominis perspicue cognoscēs et supra hominem deum hominis conditorem intelliges. vnde et deus dominum inimicum scale et ad ipsum poteris festinus ascendere. Dico ergo breuiter. homo conuenit cum rebus inferiorum graduum. quia habet esse cum elementis. viuere cum plantis. sentire cum animalibus. Complectitur enim in se homo omnes perfectiones inferiorum entium. Nam et uiuit. et nutritur. et conseruatur ab elementis. Conuenit etiam cum rebus secundi gradus. nam sicut arbores et herbe viuunt nutriuntur crescunt et gignunt. sic et homo. Pari modo etiam conuenit cum rebus tertij gradus cum quibus et sentit. videt. audit. sapit. odoratur. et tangit. **Dominicus.** Facile hanc ego conuenientiam animaduerto. hoc tamen ad magnam redundat hominis dignitatem. quod eas perfectiones quas res habent inferiores diuissim: homo possidet conuinctum. Omnia enim in se continet que in rebus natura bona sunt. nec aliquid potest sibi perfectionis adiungi. Sed rogo te ut ex hac rerum omnium conuenientia deum mihi ad oculum demonstres. **Raymundus.** Facile (ut credo) mihi concedis. res horum quattuor graduum suas essentias suas etiam perfectiones a semetipsis nullatenus possidere. **Dominicus.** Admitto equidem. nulle etenim res seipsas

Capitulum Secundum

aut pducere possunt: aut pfectionis aliquid tribuere **Raymūndus.** Fatearis ergo necesse est vnū esse supremū opificē qui et hoīem ipm: et cuncta que sub hoīe sunt potēti manu cōstituit. Omnia em̄ ab ipso producta: omnia p̄mēsurata et limitata sunt omnia in numero: pondere: et mensura confecta. **Unus** cōditor princeps qui pducta oīa ordinauit. vnus qui vnūquodq; in suo gradu cōstituit. vnus q; hos gradus stabiluit et certis vallauit limitibus. **Hic** talis ac tantus conditor deus est sublimis. potens terribilis. et nō estimabitur alius ad illum. **Sic** me iuncto pede secutus es deum supra hominem inuenisti. ad deum p hos gradus ascēdisti: et quomodo huic scale innixus sit luceclarius asperixisti. **Dominicus.** Asperi fateor: et tue doctissime demonstrationi gratias habeo. **Raymūndus.** Est tamen et aliud quiddam qd ex hac scala poteris intueri. **Dominicus.** Quodnam illud queso. **Raymūndus.** Rerum omnium vnū tm̄ esse conditorē et gubernatorem deū. qd quidem ex hīs q iam diximus facile demonstrat. **Licet** em̄ in hīs q tuor gradibus sint plures et innumerabiles res inter se admodum diuerse: nō est tamē nisi vnus ordo inter eas et ad vnum aliquid referuntur. **Ascendunt** em̄ de gradu in gradum: et ad id quod dignius cuncta contendunt. **Uidemus** em̄ quonias elementa plantas subintrant et nutriūt et fructiferas reddunt. **Fructus** vero fruges et herbe intrant animalia et ea nutriunt. **Carnes** autem animalium hominē cibant et ad incrementa pducunt. **Corpora** quoq; celestia vt sol et luna continue influūt in ista inferiora et ministrant eis vigore: calorem: et lumē. **Quia** ergo vnus est omnium ordo: vnus est etiam omnium ordinator: moderator vnus et artifex: qui tam diuersa vno ordine sociauit. **Dominicus.** Libens assentior. **Nam** et elementorum contrarie qualitates nunq; possent vno ordine ad inuicem pacifice sociari. nisi esset vnus solus moderator qui omnia ordinaret. **Uideo** preterea innumerabiles rerum naturas ad vnā solam tendere naturam specificam hominis vt eam in esse conseruent. **Currunt** ergo omnia ad vnitatem. ad bonitatem. ad fortitudinem. ad conseruationem. **Ex hīs** colligo humanā naturā tēdere debere ad vnā solā naturā sibi su-

Qd ex cōueniētia rex ad inuicem deus cōditor demonstrat

Qd tm̄ vnus est deus

Dialogus Primus

periozem et dominatē. cui debet ministrare: colere: inherere

Una ergo et sola est supra hominem natura: quam deum et dñā/
torem et rex principē noīamus **Raymundus** Probe me in
telligis. **S**ed hunc rex omnium principē deū non vnū esse spe/
cie: sed vnū numero necesse est vt agnoueris **Dominicus**. **U**e

Q deus est
vnu numero

hemēter assentior. **D**ecet em̄ eā naturā que supra hominem est nō
solū vnā esse: immo magis vnā q̄ sit humana natura. **S**ed in
humana natura repitur vnitas specifica. ergo diuina natura
est in indiuiduo vna. aliter nō eēt magis vna q̄ sit humana na/
tura. **R**estat igitur hoc inferendū. q̄ sicut oēs nature triū gra/
dū inferiorū cū humana natura colligant: ita humana natu/
ra (que est vna sola specie) colligata est cuidā superiori nature
que tota est vna numero. **E**t sic mūdus totus in vnum colle/
ctus finitur et p̄summat in summa ac simplici vnitate: q̄ nulla

Q impossibi
le est esse ples
deos.

potest maior estimari. **N**ō est igit nisi vnus sol⁹ deus et in sim/
plici indiuiduo vnū numero **Raymūdus**. **L**uculenta asser/
tio tua. efficacior tñ erit si affirmes nō solū vnū deum eē. sed et
impossibile esse plures deos. qđ tali ostenditur ratiōe. **S**i em̄
eēt plures: aut eēt inter se p̄trarij aut amici. **S**i p̄trarij nul/
la rōne rex ordo ad vnitatē conflueret nec diu pacificus pdu/
raret. **S**i vero inter se fuerint amici: aut sunt sibi mutuo necē/
rij: aut vnus sufficit sibi. **S**i dixeris eos sibi necessarios vt al/
terius ope alter indigeat: tunc p se quisq̄ est impotens: imbe/
cillus: inscius: ignauus. et sic nulla poterit esse rerum creatio:
nec moderatio. sed nec conseruatio quidem. **S**i vero vnus p
oīa sibi sufficit: supfluum est igitur alterum ponere. **S**i nec
rerum natura id vllatenus admittit. **N**on em̄ opus est gemi/
no sole: neq̄ vt homo duo capita habeat cū vnum sibi suffici/
at

Q deus est ac
tu infinitus

Dominicus. **C**oncipio rōnem **Raymūdus**. **C**oncipi/
as etiam necesse est hunc deum actu esse infinitum. **S**i em̄ hu/
mana natura est infinita possibilitate: quia quantum ad se at/
tinet multiplicabilis est in infinitum. mare em̄ existente et se/
mina nihil obstat quin tertius generetur. **I**gnis quoq̄ si ap/
ponas combustibile: crescere potest in infinitum. **S**i ergo
hec sunt possibilitate infinita: sequitur q̄ natura diuina (que
facta non est: et est omnium maxima) erit actu infinita. quia

Capitulum Tertium

inter actū et potentiā nullū est dare mediū. Et quia hec natura nō potest multiplicari per indiuidua: relinquitur quod in vno indiuiduo est actu penitus infinita. **Dominicus** Mirabile ex hac nostra disputatōe de deo lumē percipio. **Raymūdus** Maiora videbis cū tibi cepero demonstrare ex hijs quattuor prefatis gradibus deum habere esse: viuere: sentire: et intelligere. **Dominicus** Oro vt mihiocius ista demonstres.

Quo deus habet esse. viuere. sentire. et intelligere

Capitulum tertium

Raymūdus. Cum certissima rōne cōstet deū cuncta creasse: et esse et viuere sentire et intelligere humane cōtulisse nature. qui ergo hec alijs benefica manu processit: multo magis in semetipso et uiuit: et sentit: et intelligit. Nō em̄ hec alijs cōferre posset si in se vacuus esset. Et hec quidē in genere raptim dicta sunt: nūc specialius quō deus esse habeat insinuem⁹. **Esse** dei nec habet exordiu a nihilo. nec ab alio. nec ab ipso met deo. **Dominicus** Tria hec que nūc enumerasti: da operā rogo vt exp̄ssius manifestes. **Raymundus** Dixi deū nō accepisse esse suū a nihilo. nec ab alio quoq̄. nec a seipso. Nō a nihilo. quia nō ens nihil pducit. nihil pstituit. Nō etiā ab alio quolibet superiore vel priore. quia tūc vere deus creatura esset nō creator: factura nō factor. Nō etiā habet suū esse a semetipso: ita vt sibi ipsi tribuerit esse qd̄ habet. quia tūc aliquē esse nō habuisset. qd̄ absurdū est dicere. Nō refragaris puto. **Dominicus**. Credo vera esse q̄ dicis. **Raymūdus**. Cōsidera nūc preclaram esse dei p̄ditionē. Vñ quia deus esse suū nō recepit ab aliquo nec a seipso. ideo nō recipit multitudinē. p̄iunctōem. p̄positionem. diuersitatē. sed est simplicissimū: purissimū: indiuisibile et summe vnū. Deus p̄terea est suū met esse: et totū esse. a quo nō esse longissime sepatur. Omnia nēpe que p̄ter deū habēt esse: habēt nō esse sibi p̄iunctū. deus p̄o in infinitū a se abigit non esse: et ante se: et post se. et ideo deus est ens interminatū. infinitū eternū: sine principio: sine fine. Et quia eē dei excludit a se om̄es **Deus infinitos** ne nō esse. idcirco p̄tinet in se quicqd̄ p̄tinet ad esse. Atq̄ ideo in se retinet **in se retinet es-** infinitos gradus et rōnes et modos eēndi intra se complecti. **sendi modos**

¶ Dialogus Primus

Sicuti si esset aliquis numerus actu infinitus hic infinitas numeroz species in se veraciter contineret. **¶ Dominicus.** Intelligo magnifice cuncta que loqueris. quia nisi dominus deus noster infinitos essendi modos intra se concluderet: posset augeri et crescere in hijs que non haberet: nec esset completus nec perfectus deus: essetque non ens sibi coniunctum. quod impium est asserere. Relinquit ergo quod deus est ens actu altissimum: completissimum: perfectissimum et maximum. Est preterea immutabilissimum. quia si mutaret haberet non esse loci ad quem. Et ideo est in omni loco. in omni tempore non habens preteritum neque futurum. sed tamen esse presentis. id est nihil novi accipere preteritum: nec perdere quicquam. Est igitur deus fons et mare cendi infinitum: sine mensura: sine termino: sine fundo.

¶ Q. non possunt esse plura entia infinita.

¶ Raymūdus. Puto te etiam intelligere ut quoniam divina essentia excludit a se omne non esse. id est non posse esse plura entia infinita. Si enim due essent infinite substantie: esse unius non esset in altero. et sic neuter deus esset perfectus et infinitus: cum uterque haberet sibi coniunctum non esse alterius. Preterea quod deus abiicit a se omne non esse. id est debilitas: impotentia: ignorantia longissime ab eo remouentur. Tenemus ergo deum summe esse virtutis. potestatis. sapientie. et maiestatis: cui unius soli creandarum rerum potentia tribuat. **¶ Dominicus.** Habent hec que dixisti ex precedentibus consequentiam. unum tamen abs te interrogo. Deus quod abigit a se omne non esse. id est necessario intra se continet omne esse. Sequitur ergo quod deus habet in se esse terre. esse aque. esse aeris et ignis. esse quoque asini: bouis: leonis. Sed nunquid de terra est: aut aer: aut ignis: aut asinus: aut leo. quis sane metis ista dixerit.

¶ Q. Quomodo deus in se habet omne esse. et qualiter omnia sunt in deo

¶ Raymūdus. Facile respondeo. Duplex est esse terre aeris. ignis. omnique rerum conditarum. Unus quod in se habet et in natura propria quam videmus. Aliud quod in suo habet conditore: quod videre non possumus. Res ergo create iuxta esse quod habet in sua natura nullatenus sunt in deo. quia esse dei tale esse habere non potest: cum sit ipse incompositus: indiuisibilis: immutabilis: eternus. Omnia autem creata de se sunt corruptibilia: composita: mutabilia: finita. taliter ergo non sunt in deo. Sed quoniam deus habet in se omne esse: ideo omnes res create sunt in deo ut in suo creatore: moderatore: conseruatore. Cape manifestum exemplum. Domus quam tu fabricasti habet duplex esse.

Capitulum Tertium

Unū quod extra videmus in ppria natura. aliud qđ nō vide-
mus in mēte artificis. Ita z de rebz creatis itellige. **¶ Domini-**
cus. Sed si deus abijcit omne nō esse. ideo nullum eē potest
extra deū haberi. sed creature habēt (vt certū est) esse reale ex-
tra deū. ergo vel tale esse est etiam in deo: vel deus non habet
omē esse. **¶ Raymūndus.** Fortiter me p̄mis. **¶ Primū** dico. sepa-
ra mibi ab omī re creata omē compositū: oē corruptibile. om-
ne finitū. mutabile. caducū. diuisibile. z breuiter omē qđ sonat
impfectionē atq; indigentia. Quod dū feceris vide si nō tunc
omnia creata sunt in deo: imo ip̄e deus. Habet ergo deus oē
esse reale rerum intra se. seclusa tamē a rebus omī impfectione
que deo p̄fectissimo admisceri nō potest. Dico secūdo omnia
entia eē in deo fm triplicē cause respectū. Exempli gratia: do-
mus fabricata respicit p̄mo suum artificē vt causam efficientē
secūdo vt causam exēplarem. p̄pter similitudinē quā in suo ge-
rit opifice. tertio vt causam finalem. p̄pter quem domus ipsa
sumpsit originem. **¶** Pari modo de rebz creatis z suo conditore
cogita: in quo sunt vt in sua causa efficiēte: formali: z finali. nō
autē materiali. quia mūdus ex nihilo agente deo cōstitutus est
Est etiā mundus in deo vt in suo gubernatore. puifore. p̄ser-
uatore. ppagatore. **¶ Dominicus.** Adiutus sum respōsis tu-
is. at qm̄ in rerum pductione incidimus: oro te vt quō a deo
mūdus pcreatus sit breuiter edisseras. **¶ Raymūndus.** Faciā
quod p̄caris. **¶** Primo noueris mūdum p modum artis a mag-
no deo nō natura neq; ex necessitate pductum. **¶** Nā ex quo de-
us habet arbitriū liberū. ideo omnia pducit intellectu z volun-
tate. **¶** Et quia mundi productio est artificialis. ideo non est de
natura sui opificis. **¶** Preterea sicut artifex pducit domū iuxta
similitudinē quam gestat in mēte. ita z deus pulcrum pulcer-
rimus ip̄e mundum mente continuit: et simili imagine extra
in esse constituit. **¶** Et sicut artifex ante productionem habet in
intellectu formam z similitudinē rei producende. alias eam
producere non posset. **¶** Ita deus nunquam extra se mundum
formaret. nisi ip̄am ydeam mundi prius in mente sua teneret.
¶ At quoniam deus hanc mundi similitudinē non potuit ali-
unde ab aliquo extrinseco recipere. ideo ab eterno eam in suo

Quō deus cre-
auerit mūdū

Dialogus Primus

retinnit intellectu. ac p̄inde mūdus est in deo eternus. atq; id
ip̄m quod deus. Verū quia esse dei est multo p̄clarius. digni
us ac nobilius q̄s esse mūdi extra p̄ducti de nihilo: iō dignius
et illustrius esse habz mūdus in deo q̄s in semetip̄o. Preterea
sicut artifex ipse p̄t innumeras domus p̄ducere p̄ domū quaz
gestat in mēte: ita z deus si vellet infinitos adhuc mūdus for
maret ex mundi imagine quā retinet in corde. Et sicut artifex
meliori qua p̄t industria z iuxta cōdignam exigētiam domū p̄
ducit. ita z deus mūdū quē condidit summā illi z cōdignam
p̄fectionē donauit. Verū in hoc fallit exēplum artificis z cōdi
toris. Nam qm̄ artifex solā ponit formā in materia: nec tñ fa
cit ip̄am materiā. ideo nō necē est vt sp̄ cū sua domo p̄maneat
Potest em̄ domus p̄sistere ip̄so ruēte. At nō ita est inter crea
turā z plāstem suū Deus nēpe nō solū ponit formā in materia
sz z ipsam materiā de nihilo p̄ducit Idcirco mūdus necāriam
habet cōtinuam p̄ntiam dei. nec posset ad momētum vnū p̄
sistere. sed p̄ p̄ceps irēt in nihilū si suaz illi deus subtrahat ma
num Portat igit̄ deus robustissima manu sua mūdū vniuer
sum. illum creans. illū moderās: p̄seruans: z ad finē debitum
cūcta p̄ducens. At qm̄ hic celsissimus p̄ditor p̄tinue mūdum
p̄seruat z manu retinet ne ruat in nihilū. iō clare relinquit q̄
etiā p̄tinue mundum creat. sicut sol sine intermīssione suos in
aere radios format. Nisi em̄ incessanter sol a se radios diffun
deret: radioz claritas p̄tabesceret. Ita z mūdus repēte defice
ret si nō p̄tinue a deo crearet̄ z seruaret̄ **Dominicus** Ex hīs
que docte nūc porasti heresis p̄ipatheticoz p̄horum facile cō
uellit̄: qui mūdum garriūt ab eterno fuisse. qd̄ si vez esset nūq̄s
potuisset a deo creari: nec egeret gubernatōe: p̄seruatōe: dire
ctiōe. Est ergo (vt tu asseris) in tpe z de nihilo a deo p̄ductus
nō necessitate: sed sola dei volūtate. dulcedine. bonitate. libe
ralitate. Dū ergo respicimus ad mūdū quem in tāta maiesta
te de nihilo formauit. app̄hendimus dñm deum nostrum for
tissimū. omnipotētissimū. eternū. infinitū. incōmutabilem ac
summe vnū: immēse maiestatis. glorie. ac celsitudinis. qui de
nō esse vniuersa p̄stituit: retinet: z moderat̄. Hinc vehemēter
exulto dū huius admirādi opificis me facturū p̄sideo. z cum

Deus semper
est oī creature
sue necessari⁹.

Capitulū Quartum

de nihilo sum ab eo formatus: principalior tamē et dignior ps
sum vnūuersi: sub ipso rerū omniū caput et dñs. Gaudeo igit
et tibi raymūde grās maximas habeo qui me in id pduxisti vt
nouerim me habere tam nobilē: tam sublimē: tam beneficū
creatorem: qui me cum nō essem nobiliter creauit. creatū ve/
ro pseruat: regit: et dirigit. At nunc vnde paululū digressi su/
mus ocius reuertamur.

Sicut deus habet esse: ita habet

et viuere: sentire: et intelligere

¶ Capitulū quartum

Raymundus. Animaduertisti qđ fructuosus tibi fuerit
excursus noster: verū vt hortaris sicut paulo añ de esse
dei diximus. ita nūc qđo deus viuere habeat differemus. Si
cuti p esse mūdi qđ cernimus arguimus aliud esse qđ non cer
nimus: sic p ea que videmus in mūdo viuere: deū viuere ma/
nifeste colligimus. Nunqđ em mūdus viueret nisi deus añ vi
uisset. Preterea cū deus necārio habeat esse: habeatqđ qđcquid
cōuenit cū esse: cū esse dei separet a se omē non eē. ideo necārio
habet et viuere. qđ viuere cōuenit cū esse. Viuere em ipm esse
nobilitat et illustrius reddit vt videmus ad oculū in creaturis
Si em deus haberet eē sine vita: sensu: et intellectu: tūc eē dei
nō includeret oē esse. quia vita: sensus: et intellectus sunt res
reales: que ab infinito esse separari nō pnt. Et ideo manifeste
colligit: vt quia hz esse: habet necārio et viuere: et sentire: et intel
ligere. Dominicus Nihil verius. sed qđ deus est ens sumpli
cissimū et summe vnū: sine ppositōe sine diuisione. ideo viuere
dei est oīno idem qđ suum eē. nec sentire aut itelligere quicqđ
aliud sunt in deo qđ viuere. Et quia deus est suum eē. et eē dei
idem est qđ deus: ita deus est sua vita: suus sensus: suus itē in
tellectus. Et quēadmodū deus excludit a se oē non eē: omne
scz nō esse negatiuū: et non eē priuatiuū: ita excludit omē nō vi
uere: nō sentire: nō itelligere. Et ideo ab eterno et in eternum
deus viuit sine pncipio sine fine. Iō solus habet immortalita
tem. quia sue ppetue vite nō potest ascribi pmutatio: nulla fie
ri additio: nulla alteratio. Et qđ deus est sua vita: iō est tota vi
ta. nec est quicqđ aliud qđ ipsamet vita. Hinc seqtur qđ omne

Qđ viuere et in
telligere i deo
idē sunt qđ eē.

B i.

Dialogus Primus

creatū viuit in deo. ideo deo oīa viuūt. nec aliqd in deo mō-
ritur **Raymūndus.** Pulcre admodū intelligis dictū nri euā-
geliste: qđ factū est ī ipso vita erat. Nā ex quo oīa viuūt in deo:
creature oēs que nūc viuunt etiā anteq̃ in se viuerēt in deo vi-
uebant. Verū nūc de ipso sentire pauca dicamus. Sicuti em̃
sensum in aīantibus esse videmus: ita deū quoq; (q̃ sensum il-
lis largitus est) sentire cognoscimus. Preterea si deus h̃ om-
ne esse: habet 7 sentire. qz sentire est esse: 7 valde nobile ēē. ideo
necārio est in deo. alioq̃ nō excluderet a se oē non ēē. Et sic
ti deus est suū esse 7 suū viuere: ita est 7 suū sentire. qz viuere 7
sentire nō faciūt in deo vllā distantīā. Relinq̃tur ergo qz de-
us audit: videt: odoratur: sentit 7 tangit. Nō tñ eo modo quo id
animātib; cōuenit. sed inuisibiliter spiritaliter: realiter tñ. Et
hīs vero que nūc de esse: viuere: 7 dei sentire diximus puto te
optime pprehēdere quid de suo intelligere dicere debeamus.

De sentire dei

**De dei intel-
ligere.**

Dominicus. Cōprehēdo plane: necārio em̃ sequit̃ vt q̃ ho-
mini intellectū tribuit: cū is sit inter dei munera nobilissimū
ipse quoq; intellectū habeat oportet. Et quia intelligere est ēē
ūno prestantissimū esse. ideo si deus habet oē esse: habet 7 intel-
ligere. Preterea sicut esse dei est incōmutabile: nec pteritū re-
cipiens nec futurū: sed p̃ns solū. ita intellectus dei nō discut-
rit ab vno in aliud: sed sunt ei ab eterno p̃ntia oīa. Et sicut nō
eget deus aliquo ad essendū: ita nullo indiget ad intelligendū.
Quia vero ēē dei est infinitū: 7 cōtinue suū ēē intelligit: ideo sp̃
intelligit infinitū. Et qz in suo ēē totus est mūdus 7 quicqd ad
huc esse p̃t. intelligēs ergo suū ēē: totū mūdū simul intelligit
et quicqd potest ēē. Et sicut in deo sunt oīa simul: ita simul oīa
intelligit: videt: 7 cognoscit p̃ suū esse tanq̃ p̃ speculū vnuer-
sale. qđ est oīm rerum cōis ydea. At p̃o qm̃ tantū est suū intel-
ligere quantū 7 suū esse: ideo cū summa voluptate intelligit se
habere eternū ēē: eternū viuere: se ēē immortalem. oīpotentis-
simū. p̃fectissimū. 7 id verissimū se ēē quod in veritate est. Et qz
esse atq; intelligere in deo idem sunt: ideo 7 se intelligere intel-
ligit 7 sapere cognoscit. Preterea quia deus habet in se oīe
esse 7 omnes essendi gradus. intelligens ergo suū ēē: intelli-
git simul infinitos existentie gradus. atq; ideo actū intelligit

Capitulū Quartum

totum esse mundi: et omnes species: naturas omnes: et indiui-
dua omnia. et quicquid vnq̃s aut fuit: aut est: aut futurum est:
aut esse potest. **U**no ergo intelligētie obtutu terribilis ille ma-
iestatis oculus videt numeratq; totā arenam maris: aquarū
et pluuiarum guttas. omnes partes terre: et que in terra: aut
in visceribus terre: aut in vndis et fluminibus generant̃. **O**m-
nes itidem stellas celi: virtutes et cursus earum. omnes dies
seculi et horas et momenta dierum: herbas et herbarum vires
arbores oēs: fructus et frondes: semina et grana omnia. **H**o-
minum quoq; demonum et angelorum cogitationes: intēti-
ones: desideria: opera: et verba singulorum. **O**mnia videt: om-
nia nouit: omnia discutit: et quicquid abditissimum est clarissi-
me comprehendit. **O**mnia em̃ nuda et aperta sunt oculis eius
Ex hīs manifestissime lucet dei intelligentiam: dei noticiam
infinitam esse: innumerabilem: incomprehensibilem. **R**ay-
mundus. **C**um ingenti gaudio te hec audio differentem **O**p-
time comp̃hendis incōprehensibilem esse dei eēntiam: vitam:
sensum: atq; intellectum. que quia in deo vnum sunt qui vnū
ponit omnia ponit: et qui vnum tollit omnia tollit. **Q**ui em̃ di-
cit deum nō intelligere: negat et deum esse. **E**t quia ens verus
et bonum conuertuntur: qui negat deum esse: negat deum et
bonum et verum et iustum esse. **S**ed patere queso vt paululum
lōgius te protrahā. **D**ominicus. **P**atior qd̃ vis. **R**aymū-
dus. **V**ides ne igit̃ ex hīs q̃ iā diximus manifeste seq̃ vt p̃nter
dicamus deū incorp̃eum eē et liberū h̃e arbitriū. **O**ñicus.
Per rimas (vt aiūt) hec vtcūq; video. oro tñ vt palā mihi ista
demōstres. **R**aymūdus. **D**iximus sup̃ idē esse in deo itelli-
gere. sentire: viuere et eē. s; intelligere est spūale. q̃ et sentire et vi-
uere et eē in deo penit̃ est spūale. **E**st q̃ deus natura spūalis in-
ppositus: imptibilis: simplicissimus. **H**inc seq̃tur qd̃ de⁹ est in-
corp̃eus: impalpabilis: inuisibilis: nec aliq̃ sensu corp̃eo p̃cep-
tibilis. **O**ñicus. **H**inc pulcre elidit̃ heres̃ antropomorphi-
tana: q̃ asserit deū h̃e hūani corp̃is effigiē: hoīemq; iuxta hāc
mēbroz suor̃ descriptōem ad suā imaginē pdidisse. **N**ūc erro-
rē neq̃ssimus ipostor machomet⁹ in suo alchorano: et indei in
suo libro quē thalmud vocitant lōgissimis fabulis psequunt̃

Q deus est
ens spūale

Dialogus Primus

Hos vero qui scimus quoniam spiritus est deus: ipsum in spiritu adoramus. Hinc deus optimus: maximus homini intellectum contulit a quo solo potest cognosci: diligere: reuereri. Horum gratia homo post mortem accipit deum per munere: inuisibile: immensurabile: incapabilem. Intellectus enim humanus adeo nobilis est ut non possit caducis et visibilibus bonis munerari: et ideo bona intellectus sunt spiritualia: eterna: infinita semper permanentia. Hunc de secundo scilicet quod deus habeat liberum arbitrium ocius exequere

Deus habet voluntatem et li

berum arbitrium

Capitulum quintum

Raymundus. Qui homini liberum contulit arbitrium deus manifestum est quod et ipse liberum arbitrium habeat: quod nihil dat quod non habet. Preterea si deus habet esse intellectuale: habet etiam et velle. quia intellectus sine voluntate esse non potest. Et sicut deus habet esse primum: ita voluntas eius est prima voluntas: nec sequitur ullam aliam voluntatem. idcirco quicquid deus vult: sua id vult propria voluntate. Et quia in deo esse et velle idem sunt: ideo quaecumque de dei esse supra diximus: de sua voluntate dicere tenemur. quod videlicet est immutabilis: inuariabilis: eterna: plenissima: plenissima: omnipotentissima. Et sicut deus intelligit se primo et suum esse: ita vult primo seipsum et suam plenissimam perfectionem. Et quemadmodum habet: ita et cupit sibi omne bonum: omne gaudium: omne solacium. Est ergo in continua iugique leticia: et habet eternum gaudium intra semetipsum. Preterea cuius voluntas in deo idem sit quod intellectus: cuius prima operatio est intelligere propria sensumque verborum. Secunda discutere per rationem an res intellecta vera an falsa sit iusta vel iniusta. Tertia operatio quod verum et iustum est approbare: reijcere autem quod falsum est. Quia ergo voluntas et intellectus in deo unum sunt: non potest sua voluntas ab intellectu discordiam facere. ideo deus nihil potest velle contra rationem nec contra iustum iudicium intellectus. Idcirco diuine operationes iuste sunt rationabiles: ordinate: sancte et vere. et voluntas eius spiritus est rectissima: iustissima: ordinatissima: et prima regula que obliquari et intransigere sum duci non potest: nec a veritate ullatenus declinare. cuius sit ipsamet veritas. Que etsi mala aliquando atque iniusta fieri permittat.

Nota tres operationes intellectus

Capitulum Sextum

nunq̃ tñ ea inordinata relinquit: sed ea sp̃ dirigit in bonū finē

Dominicus. Hinc manifeste colligit̃ nunq̃ debere homi-
nē murmurare p̃tra voluntatem dei. sed equo animo perferre
quicq̃d in illū diuina censura decreuerit. Et ideo volūtas que
ab hac diuina et p̃ma voluntate discordat tortuosa est: inordi-
nata: iniusta: penis digna atq̃ supplicijs **Raymūdus.** **Ue**
rum asseris. sed nūc sequere me queso: et ex cognitione liberi ar-
bitrii de deo tuo stupenda magnificaq̃ p̃gnosces. Ex quo em̃
in deo est liberū arbitriū primū atq̃ eternū: ideo diuina liber-
tas est p̃ma. eterna. summa. plenissima. que a nullo vnq̃ aut
dep̃mi possit aut violari. Hinc seq̃tur q̃ habz oīa que summe
competūt libertati. Et ideo deus qcquid vult est. et quicq̃d nō
vult nō est. et eo modo quo vult et sicut vult est. Est ergo talis
tantusq̃ qualis quātusq̃ vult esse. alioquin sua volūtas eēt re-
stricta et ipedita. nec in summa p̃sisteret arce libertatis **Do-**
minicus. Omnino necesse est ita fateri. idcirco p̃sequēs est deus
esse oīpotentē: summe bonū: summe benignus: summe iustum
misericordem: oīa sciētem: oīa que vult de nihilo p̃creātem
Nam talem se ac tātum esse vult atq̃ desiderat. Est ergo sum-
mus dñs: summus imperator: solus bonus et potens rex: cui
subest cū voluerit posse. cuius virtuti nemo resistit. cuius sa-
piētiam nemo fallit cuius dulcedini se nemo subducit **Ray-**
mūdus. Magnifice tu quidez. nam plena libertas arguit de-
um oīpotentē cum summa sapiētia: et summe sapiētem cū sum-
ma potētia. Cum em̃ in deo hec vnū sint: tantū potest quātus
intelligit: et tātum intelligit quātum sufficit. alioquin vnū atq̃
idē numero esset seipso maius et minus. Verū licet esse: vine-
re: intelligere: velle et cō oīa in deo vnum sint. aliq̃ tamē appro-
priate magis vni tribuūtur q̃s alteri. Nam q̃ deus vivit ideo
est immortalis: impassibilis: incōmutabilis. Et q̃ intelligit: iō
est summe sapiētie: summe industrie. oīa regens. oīa p̃spi-
ciēs. Quia vero oīa potest: ideo oīa que vult p̃ducit. destru-
it: et rursum p̃struit. et oēm altitudinem se extollētem p̃primit et
extinguit. At qm̃ deus beniuolam volūtatē habet iō est bo-
nus mit̃. benignus. p̃stabilis sup̃ malicia. iustus. scūs. rectus.
et verus. Hec satis ex hīs q̃ supra diximus elucescūt. At nūc

**Q̃ ex libero
arbitrio dei
oīs eius p̃fec-
tio ostendit̃.**

Dialogus Primus

paululū sublimius oculos attollamus. et q̄ iam p̄ eē mundi ad dei esse p̄scendimus. p̄gnouimusq; hūc mundū de nihilo et ex tpe a deo p̄ductū. indagemus q̄so adiutore deo ut p̄ hanc manifestā p̄ductionē aliā inuenire possim⁹ multo ista meliorē: digniorē: sublimiorē

Q mundi p̄ductio arguit aliam in deo p̄ductionē multo ista meliorem.

Dominicus **N**ō erit meo iudicio graue hanc p̄ductōem licet admodū occultā inuenire. si tñ mētis aciem acriter intēdūmus. **N**ā hec de nihilo mundi p̄ductio pandit nobis excellentiā: potentiā: sapientiā et bonitatem magni dei. Sed multo nobilior. altior. et melior sine vlla p̄paratōe eēt illa p̄ductio de sua infinita et altissima eēntia q̄ ea que de nihilo est: tantoq; p̄stantior quantū distat diuinū atq; eternū eē a nihilo. Videmus ad oculū hoīem p̄ducere domū nō inquantū hō est sed inquantū artifex est: et hanc domū nō de sua facit natura: sed materia aliena. Producit quoq; de sua natura hoīem simīlē sibi inquantū hō est viuente: rōnisq; capacē ad imaginē et similitudinē suā. **S**ed multo p̄clarior magisq; radicalis et cōueniens est hoī inquantū hō est sibi silem in natura p̄ducere: q̄ more artificis domus extra se de aliena suba formare. Hoc exēplo duplicē in deo p̄ductionē eē mōstramus. vnā q̄ ut artifex mūdū de nihilo creauit. aliā q̄ tāq; de⁹ de sua suba filiū edidit

Deus de sua natura deū p̄ducere

rit rōnibus aliquantis ostenditur

Capitulum sextum

Raymūdus. **S**olidū satis fundamentū posuisti. nūc sup̄ est ut aliquātis rōnibus probē deū de sua substantia deū p̄duxisse. Si deus voluit aliqd p̄ducere de nihilo: multo āplius voluit aliquid p̄ducere de semetip̄o. si voluit ergo et potuit alioq̄n nō est oīpotens. **N**ūc ergo q̄ p̄placuit sibi mūdū de nō ente p̄ducere: multo magis p̄placuit sibi de sua p̄pria natura filiū generare. **I**stud cogimur dicere ne illi aut impotentia aut tristitia ascribamus. **I**n summa eīm tristitia et impotentia deus erit si generare filiū voluit et nō potuit. **P**reterea: q̄nto creature a deo p̄ducte magis st̄ illi siles tāto eas magis diligit atq; p̄plectit̄. **S**ūme ergo illū diligit quē de sua natura sibi simīlē generauit. **U**t igitur sit in deo summ⁹ cōplacētie et amoris q̄ deus necē est ponere aliū de sua eēntia p̄ductū in q̄ sibi summe p̄placeat. **D**ñicus. **S**atis bec rō pregnās est. **N**ā si de⁹ gau

Capitulum Sextum

det societate alterius de nō eē pducti: z delicie eius sunt eē cū
filijs hoīm: multo iocūdius in societate sui filij sibi oīno simil/
lūmī gūlabit. **V**ex tu qđ cepisti. psequere **Raymūdus Deus**
est realissime infinitus: immēse p̄tutis atq; vigoris. nā sūma na/
tura ē summe actiua. ḡ nccārio seq̄tur qđ sit in eo pductio ifini/
ti. **S**z pductio mūdi nō est nisi pductio vniū pūcti respectu
infiniti dei. z qđ etiā impossibile ē qđ infinitū in actu possit pdu/
ci de nihilo. alīs eēnt duo dī p̄rī actu infiniti. nccē est ḡ qđ de/
pducatur rē actu infinitā de sua substātia ifinita **Dñicus.** Fa/
cile ego ista p̄cessero. nā qm̄ in deo repitur pductio: nccē est qđ
in eo sit summa atq; infinita pductio q̄ nulla possit maior itel/
ligi. **E**t hec ē pductio sue imaginis z sue plis **Raymūdus.**
Videmus p̄terea qđ q̄libet res creata suā naturalr z incessantē
pducit imaginē vt pz in speculo: in q̄ q̄libet res obiecta suā im/
pmit silitudinē. sol qđ generat radiū z ignis calorē. **S**i ḡ hanc
generatōem deus alijs a se tribuit creaturis: multo magis ip̄e
de semetip̄o suā p̄tinue generabit imaginē sibi oīno simillimā
intelligētia z sapia z potētia z dulcedine z bonitate **Dñic⁹**
Optime deducis. si eī de nihilo creat deus res tpales q̄ viuūt
sentiūt z intelligūt: multo magis pducet de sua natura sobolē
viuentē intelligentē sapientē sibi penit⁹ p̄formē z tanq; splēdo/
ris radiū de suo lumine pdeuntē **Raymūdus** Possent qđē
herōnes sufficere. libet tñ aliq̄nto robustius incubere **Cū** ni/
hil suau⁹ meli⁹ z amabili⁹ sit summa iocūditate. ne ḡ hāc deo
denegemus: nccē est in eo ponere infinitā iocūditatē. s; sūma
atq; imensa iocūditas nō p̄t esse sine societate alteri⁹ summe si/
bi filis atq; p̄formis: in q̄ sit verus amor p̄a iocūditas: summa
suauitas. **H**abet ḡ deus ap̄d se aliū a se pductū sibi oīno simil/
limū: in q̄ sicut in p̄po filio delectat: exultat: gūlat. **P**reterea
cū naturale sit deo z sūme p̄p̄riū tribuere atq; largiri. sicut cla/
re pz in rex oīm creatōe. h; eī q̄libet res tantū muneris diuini
ni q̄ntū ipsa recipe potuit. **V**idemus qđ qđ vna q̄q; res id qđ
accepit alijs festinet imp̄tū. **N**am corpa celestia p̄tinuo influ/
unt in hec inferiora. **E**lemēta quoq; oībus corpalibus rebus
se pmiscēt. **A**rbores etiā z herbe rebus sensibilibus suos fru/
ct⁹ vltro cōicant **H**inc ostēdit qđ sūma ingenuitas ē aliqd lar

Dialogus Primus

giri. At quoniam deus est omnium nobilissimus. ideo largiri illi puenit in summo gradu. estque sibi summe naturale et maxime pueniens. Sed tribuere et esse in deo unum sunt. id sicut suum esse est infinitum sic et sua largitio est infinita. Et sicut necesse est deum esse: ita et necesse est deum largiri. Hinc sequitur oportere deum dare totum quod habet. alioquin non esset infinitus largitor. Uex ne ista largitio sit in deo vacua: necesse est sequitur ut si est infinitus aliquis largitor sit et infinitus acceptor qui totum in se recipiat quod alter tribuere potest. Erit ergo iste acceptor suo largitori per omnia equalis: eque nobilis: eque sublimis. eque perfectus. infinitus: eternus. At quoniam maior est et perfectior actualis largitio quam potentialis. et intrinseca quam extrinseca. et substantialis quam accidentalis. et de propria natura quam de nihilo producta: id necesse est quod ab eterno fuerit in deo ista largitio: et ista productio substantialis: naturalis. et actualis eque nobilis ut est ipse productus. **Dominicus.** Efficacissima hec ratio est. Nam largitio quod fit a deo ipsis creaturis pene nihil est si ad suam immensam munificentiam referatur. Maximum vero quod deus dare potuit est quod tribuerit totam suam substantiam alteri persone. Et nisi id fecerit cum sit ipse indivisibilis et simplicis nature nihil de proprio tribuit. nec dat quod optimum habet: imo totum sibi retinet. et sic prout esse avarissimum et enacissimum. quod omnino longissimum est a tanta liberari et munificencia nata.

¶ in simplicissima atque indivisi-

bili unitate summa sit trinitas personarum.

¶ Caplum septimum

Raymundus. Hijs itaque promissis nunc facile erit in uno et simplici deo personarum ostendere trinitatem. Supra monstratum est quod esse dei est infinitum. impracticabile et summe simplex. et id non potest una persona dari et altera retineri. sed necesse est ut dum concipitur ex integro concipitur. Non ergo deus suum esse alteri largitur totum datur et totum retinet. et sic persona tribuens et persona recipiens habet idem atque indivisibile esse: unam naturam: unam numero substantiam. et in nullo differunt nisi quod unus est largiens: alter recipiens: iste habens esse divinum a semetipso. ille ab alio. iste productus: ille generans: ille generatus. At quoniam largitor non est receptor nec econverso. ideo in essentia divina invenimus duos reals distinctos. unus generans alter generatus.

Capitulum Septimū

vnus pater alter filius. **Dominicus.** Delitescat nūc sabel/lius impurus hereticus q̄ dicit patrē z filiū solo inter se noīe discrepare: nec in re sed in voce solā facere distantia: posseq; eū q̄ pater est filius eē: z qui filius pater. **Sed** progredere queso.

Raymūdus. Quia igit̄ totū esse diuinū tribuit̄ alteri z ni/hil penitus retinet̄ quā id cōicetur filio a suo patre. ideo inter patrē z filium est summa coequalitas: summa p̄substantialitas summa coeternitas: potestas eadē: eadēq; maiestas. **Domi/ nicus.** En hinc funestissimus **Arrius** vehemēter elidit̄: qui di/ cit filiū suo patrē minorē: nec genitū esse a patre. sed aū mundi creationē a deo cōditum factūq;. **Sed** assertio tua verissima est: quia vbi inter patrē z filiū est vna substantia nō potest vnus altero prior eē duratōe. **Nā** licet vnus oriat̄ ab altero. tñ simi/ liter sunt ab eterno. **Ex** quo em̄ diuine nature est largiri: iō ab eterno fuit ip̄a elargiēs: z ab eterno recipiens: s; largiēs pater et recipiēs filius. **S; prestolo**z mibi (quā pollicitus es) demō/ strari in deo trinitatē. **Raymūdus.** En soluo p̄missum. In omī natura intelligibili z spūali inuenitur z intellectus z volū/ tas. Intellectus est naturalis. z naturaliter opatur z ex nccita/ te. Volūtas aut̄ libera est et ideo libere agit. **Est** ergo duplex in natura spūali p̄ductio vna nccāria z naturalis q̄ fit p̄ modū intellectus: alia libera z volūtaria q̄ fit p̄ modū volūtatis. **Pri/ ma** p̄ductio in deo est naturalis et nccāria. deus em̄ intelligē/ do seipm̄ z suā essentiā p̄ducit nccārio suā imaginē sicut sol ra/ diūm. z largit̄ sue imaginē: hoc est sue soboli totā suā substan/ tiā. **Et** quia ista p̄ductio est p̄ modū nature. iō vocat̄ genera/ tio. **Et** quia fit p̄ modū intellectus: ideo p̄ductus vocat̄ verbū patris: imago z sapiētia patris. **Quia** vero q̄libet p̄ se subsistit ideo vterq; p̄sona nuncupat̄. **Porro** qd̄ a volūtate p̄ducitur amor est. z quia est vna volūtas patris z filij: iō a patre et filio amor p̄cedit. qui est spūssanctus. **Habes** ergo in deo tres per/ sonas: patrē: z filiū: z spiritūsanctū. **Dominicus.** Habeo fa/ teor. sed spūssanctus quō in trinitate persona sit paulo q̄so enī/ dentius ostēde. **Raymūdus.** Faciā breuiter. diximus sup̄ patrē esse largientē z filiū recipientē. sed vbi ē largitor z recep/ tor oportet q̄ aliud inde p̄cedat. qd̄ sc; nec sit dare nec recipe

Nota duplicē
in natura spūa
li p̄ductionē. sc.
nature z volū/
tatis.

Dialogus Primus

videlicet amor q̄ procedit a dante in recipientē: ⁊ a recipiente in dantē. Et sic est ibi amoris p̄cessio q̄ est tertia res ⁊ tertia p̄sona: que neq; pater est neq; filius sed amboꝝ spūs. **Dic** autē amor nec̄ario a patre filioq; p̄cedit. q̄ pater non p̄t nō amare suā imaginē: suū filiū a se p̄ductū. nec filius non p̄t nō amare patrē qui se genuit. **Ista** aut p̄ductio fit a duob; simul. q̄ pat̄ nō est p̄or filio s; ab eterno sunt fil. ⁊ ideo nō p̄us p̄cedit amor a patre in filiū q̄ filij in patrē. neq; sunt due p̄ductōes amoris q̄ nō est nisi vna volūtas patris ⁊ filij a q̄bus amor iste p̄cedit.

Dñicus. Hinc euidenter destruit̄ heresis moderna grecorū qui asserūt a solo patre p̄cedere sp̄m̄ sanctū: quasi ⁊ filius patrē nō amet: a quo tantope se intelligit amari. **Sed** p̄ge q̄ cepisti.

Raymūdus. Sicut ḡ he tres p̄sone h̄nt eandem numero essentia siue substantia. ita sunt inter se p̄ oīa equales. q̄ppe q̄bus est vna diuinitas: equalis gl̄a: coeterna maiestas. S; pater generās: filius genitus: sp̄s sanctus amboꝝ nexus: amor amboꝝ: ⁊ amboꝝ charitas.

Dñicus. Egregie nunc p̄fus hinc arrius abcedit. q̄ impia voce ausus est dicere sp̄m̄ sanctū creaturā esse ⁊ seruū esse patris ⁊ filij. **Nā** reuera necesse est q̄ amor q̄ a patre filioq; p̄cedit sit infinitus. q̄ pat̄ amat filiū quātum p̄t ⁊ ecōuerso. ⁊ q̄ pater p̄t in infinitū amare: ⁊ filius fil. igit̄ amor (q̄ est sp̄s sanctus) est infinitus. oīpotens. eternus. oīm rector ⁊ dñs. ⁊ patri ⁊ filio coeq̄lis.

Raymūdus. Aidi sti certe in q̄ sublimia aīm porreximus. **Ex** p̄paratōe em̄ hoīs ad res inferiores triū graduū penes p̄uenientiā generalē rep̄te in dei cognitōem p̄uenimus. quē nūc scimus ⁊ esse: ⁊ viuere et sentire ⁊ intelligere. quē etiā videm⁹ ⁊ in simplici cēntia vnū esse ⁊ trinū in p̄sonis. **Nūc** sup̄est vt p̄paremus hoīem ad res se inferiores penes p̄uenientiā magis specialem: ⁊ ex hac cōparatione aliud quoddā mirabile lumen illuxerit nobis: quoz nos ipsos ⁊ dei gloriā contemplemur.

Dominicus. Fiat obsecro quod dicis: libens animū accōmodo expertus fructum disputationum nostrarum.

Comparatur hō ad res inferiores triū graduū penes p̄uenientiā specialem. ¶ **Caplm. viij.**

Capitulum Octauum

Raymūdus. Cōuenit itaq; hō cū reb; sibi subiectis gene-
rali pueniētia vt sup̄ diximus: q; h; esse cū inaiatis. viue-
re cū plātis. sentire cū aialibus. Nūc paulo specialius hōiem
alijs pferamus. Primo puenit cū reb; pmi gradus que tm̄
esse habēt z nō viuere. Cōuenit em̄ cū elemētis z corpibus ce-
lestib;. Nā sicut illa inter se ordinata sunt: nobilioza em̄ et dig-
niora altiorē obtinēt locū: z minus digna inferiorē. ideo ei ce-
lum sursum z terra deorsum. z aqua peminet terre. aer vero et
ignis sicut hys meliores ita z altiores sunt. Ita pariformiter
in corpe humano caput (qđ est inter exteriora mēbra nobilissi-
mū) supremū retinet locū. z mēbra min⁹ digna: vt sunt pedes
et tibie terre ppinquiora sunt. Et sicut supiora corpa influunt
et regūt ista inferiora: ita caput influit z regit minora membra
Et quēadmodū sol medijs planetaz tribuit lumē et influit vi-
tam: residēs q; in medio sursum tribuit z deorsum Ita cor hūa-
num (qđ oībus mēbris vitā influit z calorem) collocat in me-
dio. z sua munera distribuit supius z inferius. **Dominicus**
Preclara pinnisq; pcordia. **Raymūdus.** Cū reb; vero se-
cūdi gradus maiori adhuc pcordia hō sociat. Nā sicut granū
de quo seu arbor seu planta nascit: materiā augmentūq; reci-
pit a terra: vt inderadix. trūcus. ramiq; pcedant. ita granū il-
lud de qđ hō pullulat a sanguine mēstruo in vētre matris aug-
mentū recipit vñ mēbra oīa generent. Et sicut ex vno puo se-
minis grano tot diuersa pcedūt: radix. trūcus: cortex. frōdes
folia: fructus: et semina. Ita ex vno modico patris tui grano
oīa corpis tui interiora z exteriora mēbra pdierūt. **Dominicus.**
Hinc euidenter aspicio opus me eē magni dei: qđ hoc mo-
dicū granū patris mei in tot diuersa z mirabilia mēbra protra-
xit: esseq; vnū atq; eundē opificē qui z arborūz corpa distinxit
et hōim. Nam cū corpus humanū formet in matris vtero ip-
sa aut nesciēte aut dormiēte: aut etiā plerūq; nolēte luceclari-
us apparet qđ in formatōe humani corpis infinita potētia: sa-
piētia: z benignitas creatoris penit⁹ opata sit qui sup oīa alia
corpa illd nobili⁹ pdidit: distinxit z organisauit. **Raymūdus.**
Iam nō erit difficile mōstrare pueniētiā cū reb; tertij gdnis. **Cū reb; ter-
tij gradus**

**Quo hō cōue-
nit cū reb; pmi
gradus.**

**Quo cōtenit
cū reb; secū-
di gradus**

**Cū reb; ter-
tij gradus**

Dyalogus Primus

matris horum membra formantur. ita et homo per coitum gignitur: et in ventre sue parietis coagulat: format: et aliter. **A**lia caput habent: oculos aures et cetera. et quicquid decorant corporis sensibus: pariformiter et homo illa comedunt: digerunt: egerunt. sic et homo illa in terram de qua sumpta sunt per mortem reuertuntur. ita et homo cum pulvis sit in puluere reuertitur.

Lumen quod ex
conuenientia ista
resplendet.

Dominicus. Data hac conuenientia: audire nunc abs te cupio quod inde lumen debeam speculari. **R**aymūdus. Hec conuenientia reple oium inter se: ostendit quod unus atque idem sit artifex: unus deus et dominus oium. unus ordinator et rector hominis: animalium: plantarum: et elementorum. **A**rguunt enim unum consilium: unam prouidentiam: unam potentiam: unam bonitatem. **N**on enim esset tanta reple oium inter se concordia et similitudo si duo essent opifices: duo moderatores. **U**nus est ergo dominus qui et homini intellectum contulit: atque plantarum atque arborum opera moderatur. **E**adem quoque oium reple materia unum monstrat artificem summe potentem: summe sapientem: qui de una eademque materia tot innumerabiles mirabilesque reple formas producere potuit: voluit: scilicet et fecit. **I**llud quoque non mediocriter mirandum quod de vili: infima: terre restringit materia tam nobile humanum corpus plasmare voluerit quod capax esset anime rationalis et summi artificis imaginis. **S**i enim hoc tale corpus ex lapidibus preciosis: aut certe ex aliquo celesti materia prodidisset non esset tanta admiratio dignum. **N**unc homo cum ex vili luto illud suscitauerit satis suam potentiam et sapientiam egregius conditor ostendit. **H**inc potes etiam intelligere quod si te ex tam preceptibili massa formare potuit: poterit quoque si voluerit multo te sublimius attollere et in statum multo nobiliores subleuare: et corruptibile puluerem tuum immortalē reddere. **D**ominicus. Capiō lumen: id quod non paruum. unum et datorum luminum et tibi maxime habeo gratias. **R**aymūdus. **V**idisti itaque quanta cognouimus ex proportionem hominis ad sua inferiora penes conuenientiam: nunc reliquum est ut hominem cōferamus ad res ceteras penes dominum: et multo ampliora de homine et hominis conditore cognoscas quā hactenus cognouisti. **V**erū quia iam prædij hora est: et fame vili preterescunt: vox quoque iam a sermonis virtute succubabit: oro ut sequentē disputatōem donec stomachus cōfortetur differri patiaris. **D**ominicus. **P**atior libes. sumpto ei cibo fortius instabimur. **N**ā tritum apud rhetores puerbum est: bene inflatas tibias melius resonare solere. **F**init primus dyalogus